

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
Кафедра освітології та інноваційної педагогіки
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут публічного управління
та державної служби
Кафедра публічної політики
Інститут досліджень безпеки Європейського Союзу (Франція)
Гранадський університет (Іспанія)
Жешувський університет (Республіка Польща)
Університет третього віку в Громадкі (Республіка Польща)
Європейський інститут безперервної освіти (Словацька Республіка)
Педагогічний інститут Чендуського університету (КНР)
Університет імені Неджметтіна Ербакана (Туреччина)
Державний університет в Гуарапуаві (Бразилія)

Матеріали
VI Міжнародної науково-практичної конференції

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ І СЕРЕДНЬОЇ
ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА**

20–21 травня 2022 року

Харків
2022

ББК 74.58+74.20+88.40+88.840

УДК 37.013.77:[378+373.5]

П86

Редакційна колегія:

Балацинова А. Д. – канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Васильєва С. О. – д-р пед. наук, доцент, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Ворожбіт-Горбатюк В. В. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Кін О. М. – д-р пед. наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Лупаренко С. Є. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Попова О. В. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Рогова Т. В. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Собченко Т. М. – д-р пед. наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Ткачова Н. О. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Цапко А. М. – канд. пед. наук, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди.

Відповідальність за зміст, стилістику, орфографію та пунктуацію статей несуть автори

*Затверджено редакційно-видавничою радою
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
(протокол №7 від 20.07.2022 року)*

Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 20–21 травня 2022 р.) / за ред. Боярської-Хоменко А. В., Попової О. В. ; Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків, 2022. 498 с.

У збірнику відображено психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої школи в умовах сучасних викликів. Він містить результати досліджень учених, викладачів, учителів, наукові пошуки докторантів, аспірантів, здобувачів вищої освіти з питань методології, історичного та компаративного дискурсу розвитку педагогічної науки; організаційних, дидактичних і методичних засад реалізації дистанційного та змішаного навчання; педагогічних засад інклюзивної освіти; інновацій в освіті; розвитку загальної і вищої освіти; освіти дорослих; цифрових трансформацій в публічному управлінні та адмініструванні.

Матеріали стануть у нагоді науковцям, докторантам, аспірантам, викладачам, здобувачам вищих закладів освіти, практичним працівникам у галузі освіти.

Кравченко Г. Ю.	347
Організаційно-педагогічні умови викладання навчальної дисципліни «Управління розвитком» в умовах підготовки фахівців другого (магістерського) рівня	
Крокун-Баранова А. П.	351
Принципи організації військової освіти жінок	
Кропивницька Л. М., Стаднічук О. М., Кучер Л. Р.	354
Вивчення природничих дисциплін: вибір між «пасивним» та «активним» навчанням	
Ларіна І. О., Шевченко Н. О.	358
Види заохочення викладачів закладів вищої освіти в Україні	
Lisin D., Lisin Yi.	362
Computing 2-Club on Graph of Unit Disks	
Лі Юаньці	366
Емпатійна культура як базова складова професійної готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва	
Ло Юаньвень, Лю Сябін	370
Методи творчого самовираження майбутніх музично-педагогічних працівників у освітньому середовищі	
Лу Сюй	373
Функції дитячої періодики (на прикладі журналу «Однокласник»)	
Майстрюк І. С.	377
Складові самоосвітньої компетентності школярів	
Мальцева Л. В.	381
Формувальне оцінювання на уроках англійської мови відповідно до концепції НУШ	
Мандрікова М. О.	384
Технологія «Веб-квест» як форма інтерактивного навчання в аспекті викладання інформатики в умовах НУШ	
Мариновська О. Я.	387
Дидактичні аспекти конструювання компетентісно зорієнтованого уроку	
Мордовцева Н. В.	391
Педагогічний дискурс як дидактичне поняття	
Небитова І. А.	395
Методика організації професійного спілкування майбутніх учителів початкових класів: її зміст та етапи	
Овсюк Д. Р.	398
Семінар у формі тренінгу з написання фахових статей для здобувачів третього рівня вищої освіти	
Одерій Д. О.	401
Особливості формування іншомовної професійної компетентності майбутніх ІТ спеціалістів	

11. Однокласник. *Науково-популярний журнал для підлітків (українською мовою)*. Київ, 2007 р. № 12. 35 с.

12. Однокласник. *Науково-популярний журнал для підлітків (українською мовою)*. Київ, 2015 р. № 12. 36 с.

СКЛАДНИКИ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ШКОЛЯРІВ

Майстрюк І. С.

здобувачка III (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
м. Харків, Україна

У статті розкрито структуру самоосвітньої компетентності. Акцентується увага на тому, що в самоосвітній діяльності школярів вагоме місце займає володіння сучасними інструментами самоосвіти. Проаналізовано та виділено структурні компоненти самоосвітньої компетентності.

Ключові слова: *компонент самоосвітньої компетентності, освітній процес, самоосвіта, самоосвітня компетентність, структура самоосвітньої компетентності.*

The structure of self-educational competence is revealed in the article. Emphasis is placed on the fact that in the self-educational activities of students an important place is occupied by the possession of modern tools of self-education. The structural components of self-educational competence were analyzed and identified.

Key words: *component of self-educational competence, educational process, self-education, self-educational competence, structure of self-educational competence.*

Питання формування самоосвітньої компетентності у школярів є актуальним на теперішній час, оскільки нові умови життєдіяльності в цифровому суспільстві потребують від випускників закладів загальної середньої освіти сучасного світогляду, розвинених творчих здібностей і навичок самостійного і наукового пізнання, самоосвіти і самореалізації особистості [7].

Лише готуючи особистість, яка здатна до самоосвіти, сучасна школа може реалізувати модель випускника, спроможного до розв'язання глобальних і власних проблем, саморозвитку та творчої самореалізації, розширення кругозору, пошуку нових знань, розвитку вмінь самостійного здобуття інформації стали актуальною потребою сучасності [9].

Проблематиці формування самоосвітньої компетентності присвячено психолого-педагогічні дослідження таких учених, як: І. Вікторенко, Н. Вовк, І. Федь [10]; Л. Білоусова і О. Кисельова [1]; В. Гайда [2]; Л. Шапошнікова [11]; О. Копил [5] та ін.

У наукових розвідках пропонується різні підходи до визначення суті самоосвітньої компетентності школярів. Із точки зору Л. Броннікової,

В. Введенського, С. Велде, О. Герасимової, І. Зязюна, І. Преображенської, Л. Панаріна, Ю. Подповетної, А. Ратушинської, Л. Черепанова та інших учених, самоосвітня компетентність виявляється в якості особистості, яка характеризується здатністю до систематичної, самостійно організованої діяльності, спрямованої на продовження власної освіти [8]. Н. Бухлова, Ю. Глазков, В. Зимін, Н. Омаров, Р. Сагітова, В. Симонов, Н. Коваленко, О. Чеботарьова, Н. Шубіна, Г. Щедровицький та інші дослідники розглядають самоосвітню компетентність як інтегративну якість особистості, що проявляється в наявності певних знань, умінь та навичок, здібностей та певних особистісних якостей [3].

У межах нашого дослідження будемо дотримуватися визначення самоосвітньої компетентності як інтегративної якості особистості, що проявляється в здатності до цілеспрямованої, самостійно організованої освітньої діяльності, а також у наявності певного комплексу знань, умінь, навичок та особистісно-професійного досвіду [8].

Розв'язання проблеми формування самоосвітньої компетентності школярів вимагає розуміння її структури. Аналіз психолого-педагогічних досліджень дає підстави свідчити, що вченими пропонується виділення у структурі самоосвітньої компетентності окремих взаємозалежних та взаємообумовлених компонентів, у кожному з яких вагоме місце займає володіння сучасними інструментами здійснення самоосвітньої діяльності.

Так, Н. Коваленко у структурі самоосвітньої компетентності виокремлює такі компоненти: *мотиваційно-ціннісний* (активність, прагнення, усвідомлена особистісна настанова, ціннісна орієнтація на самовдосконалення в інтелектуальній сфері); *організаційний* (побудова самоосвітньої діяльності, цілеспрямованість, сконцентрованість, самокерування, саморефлексія в пізнавальній діяльності); *процесуальний* (самокерування рухом від пізнавальної мети до результату засобами самостійно організованої пізнавальної дальності, функціональність знань, умінь і навичок, їх самостійне вдосконалення) та як окремих складників – *інформаційний* (здатність і готовність працювати з інформацією, сучасними інформаційними технологіями для задоволення потреб власної самоосвіти, самореалізації) [4].

Л. Білоусова і О. Кисельова виділяють такі компоненти самоосвітньої компетентності: *мотиваційно-ціннісний* (усвідомлення цінності самоосвіти, реальної можливості досягнення результату з опорою на використання ІКТ, внутрішня потреба в самоосвіті, позитивна мотивація, емоційно-вольовий механізм тощо); *організаційний* (уміння чітко визначати мету самоосвіти, раціонально її планувати та організовувати); *процесуально-інформаційний* (поєднує такі вміння: інформаційно-пошукові (уміння раціонально вибирати інформаційно-пошукові системи, ефективно застосовувати їх інструменти тощо), інформаційно-аналітичні (уміння аналізувати, систематизувати інформацію, оцінювати її достовірність, релевантність тощо), технологічні (уміння ефективно використовувати засоби

інформаційно-комунікаційних технологій для опрацювання, інтегрування різноформатної інформації, створення інформаційних продуктів тощо); *контрольно-рефлексивний* (уміння здійснювати самоконтроль і рефлексію, у тому числі з використанням автоматизованих контрольно-діагностичних засобів) [1].

В. Гайда у своєму дослідженні виділяє такі складники самоосвітньої компетентності: *ціннісно-мотиваційний* (визначає усвідомлення школярами цілей навчання, глибоке розуміння цінності самоосвіти й пізнавальну спрямованість освітньої діяльності на інтелектуальний розвиток, формування потреби в систематичній і спланованій освітній діяльності, прояви ціннісних орієнтацій особистісного розвитку та внутрішньої потреби в самоосвіті); *організаційно-змістовий* (визначає здатність учнів планувати власну навчально-пізнавальну діяльність і керувати нею, здійснювати добір відповідних видів і прийомів самоосвітньої діяльності); *емоційно-вольовий* (характеризує пізнавальну самостійність, вольові якості, ініціативність і відповідальність учня, забезпечує вміння емоційно переживати й осмислювати ціннісні орієнтації на отримання нових знань і проявляється в здібностях до мобілізації сил для подолання труднощів, що виникають у процесі освітньої діяльності, для підтримки пізнавальної активності й позитивного емоційного фону, стимулювання до активних дій, прояву наполегливості та витривалості); *контрольно-рефлексивний* (включає здатність учня здійснювати контроль і рефлексію освітньої діяльності; здійснювати самоаналіз, формувати адекватну оцінку власних досягнень під час вирішення складних завдань; порівнювати досягнуті результати з поставленими завданнями, коригувати й розробляти нові завдання) [2].

У своєму дослідженні І. Мося виділяє такі складові самоосвітньої компетентності: *мотиваційно-ціннісний* (передбачає наявність ціннісних орієнтацій особистості на оволодіння сучасними знаннями, пристрасного бажання виконати навчальне завдання, сформованість потреби в систематичній навчально-пізнавальній діяльності); *практично-діяльнісний* (передбачає добір відповідних видів і прийомів самостійної роботи, володіння учнем «уміннями навчатися»); *організаційний* (передбачає раціональне планування та проєктування власних дій та регламентацію часу на виконання навчальних завдань тощо); *особистісно-рефлексивний* (прямо пов'язаний із пізнавальною самостійністю, вольовими та світоглядними якостями, ініціативністю, відповідальністю, науковим мисленням, натхненням особистості) [6].

Проведений аналіз психолого-педагогічних досліджень дає підстави до висновків про те, що більшість науковців єдині в поглядах на виокремлення у структурі самоосвітньої компетентності школяра компонентів, які мають мотиваційно-ціннісний, змістово-процесуальний та контрольно-рефлексивний зміст.

Означені компоненти, як засвідчили результати виконаного дослідження, мають визначений специфічний характер, а їх розвиток має відбуватися

цілеспрямовано. Проведене уточнення структурних компонентів самоосвітньої компетентності школяра є основою для подальшого встановлення як їх змісту, так і особливостей їх формування в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти.

Список використаних джерел

1. Білоусова Л. І., Кисельова О. Б. Компетентність самоосвіти майбутнього педагога: від теорії до практики : монографія. Харків, 2019. 200 с.
2. Гайда В. Я. Структура самоосвітньої компетентності учнів закладів загальної середньої освіти. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/14926/1/11_Haida.pdf (дата звернення 19.02.2022).
3. Довматович Н.Г. Самоосвітня компетентність майбутніх фахівців у педагогічній теорії. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/pptp_2014_3_5.pdf (дата звернення 25.03.2022).
4. Коваленко Н.В. Формування самоосвітньої компетентності учнів основної школи сільської місцевості : дис. ... канд. пед. наук 13.00.09. Київ, 2009. 209 с.
5. Копил О. А. Формування самоосвітньої компетентності у студентів немовних спеціальностей з використанням інформаційно-комунікаційних технологій : дис. ... канд. пед. наук 13.00.04. Чернігів, 2012. 240 с.
6. Мося І. А. Формування самоосвітньої компетентності майбутніх кваліфікованих робітників: дис. ... канд. пед. наук 13.00.04. Київ, 2013. 297 с.
7. Про Національну доктрину розвитку освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text> (дата звернення 20.02.2022).
8. Рой С. Д. Самоосвітня компетентність майбутніх вчителів предметів гуманітарного циклу, її сутність та структура. URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2015/JRN_8/26.pdf (дата звернення 23.02.2022).
9. Супровід самоосвітньої діяльності як один із шляхів формування позитивної Я-концепції. URL: <https://naurok.com.ua/stattya-suprovid-samoosvitno-diyalnosti-yak-odin-iz-shlyahiv-formuvannya-pozitivno-ya-konceptsi-103568.html> (дата звернення 20.02.2022).
10. Федь І. Є., Вікторенко І. Л., Вовк Н. В. Формування самоосвітньої компетентності майбутніх фахівців у сучасному освітньому просторі. URL: http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2021/75/part_3/23.pdf.
11. Шапошнікова Л. М. Розвиток ідей про самоосвіту школярів в історії вітчизняної педагогіки (кінець XIX – поч. XX ст.) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Житомир, 2007. 262 с.